

Justis- og politidepartement
Postboks 8005 Dep

0030 OSLO

Deres ref.

Vår ref.

Sak nr: 09/1248-2

Saksbehandler: Frode Arnesen

Dir.tlf: 45 21 21 76

Dato:

20.08.2009

Høring - Kredittavtaler - gjennomføring i norsk rett av forbrukerkredittdirektivet m.m.

Jeg viser til departementets høringsbrev av 26.05.2009 og NOU 2009:11.

Forbrukeres sikkerhet og god rettslig beskyttelse er viktig for et velfungerende kredittmarked. Finansavtaleloven og kredittkjøpsloven har gitt et godt vern for forbrukerne på flere områder, blant annet gjennom frarådningssplikten, reglene for misbruk av betalingskort og de ulike informasjonspliktreglene. Den utstrakte bruk av blant annet betalingskort som kjennetegner det norske markedet kan nok i stor grad tilskrives en grunnleggende tillit til systemet. Jeg vil dessuten trekke fram den lave andelen betalingsmislighold vi har i Norge som et resultat av gode regler på dette området. En solid forbrukerbeskyttelse vil således komme ikke bare forbrukerne, men også tilbyderne og samfunnet som helhet til gode.

Kreditt skiller seg fra en rekke andre varer og tjenester som tilbys norske forbrukere. Når en forbruker tar opp kreditt vil det normalt ikke være kreditten i seg selv som har fokus hos forbrukeren, men det formålet hvis kreditten er tiltenkt. Samtidig vet vi at kostnader knyttet til lån og kreditt står for en stor andel av de fleste husholdningers utgiftsposter. I tilfeller hvor personer havner i et økonomisk uføre er vanligvis gjeld og gjeldskostnader en sentral faktor. En høy grad av forbrukerbeskyttelse innebærer ikke regler som skal begrense forbrukerens handlefrihet og beskytte vedkommende mot seg selv, men det pålegger institusjonene en veiledningsplikt og legger klare rammer for innholdet i denne. Slik blir også forbrukeren mer bevisst sine valg, noe både kreditttiter og samfunnet som sådan er tjent med. Den såkalte finanskrisens utspring i USA viser oss at forbrukerbeskyttelse er viktig både av hensyn til forbrukerne selv, men også for å legge faste rammer for institusjonenes virksomhet. Dette illustrerer viktigheten av at kreditt behandles som den viktige, men potensielt også skademedvirkende tjenesten den kan være. Det bør derfor stilles strengere krav til markedsføring og formidling av kreditt enn til andre tjenester.

En økende grad av forbrukerbeskyttelse er en internasjonal trend, noe også forbrukerkredittdirektivet etter mitt syn viser. Jeg mener vi bør bære med oss de gode

erfaringene vi har med vår i dag gode forbrukerbeskyttelse og benytte den nasjonale valgfriheten til å beholde et godt forbrukervern på dette området i Norge.

Jeg har ut over dette merknader til enkelte av bestemmelsene.

§ 2 første ledd annet punktum - forbrukerdefinisjonen

Når det gjelder definisjonen av forbrukerbegrepet legger jeg som flertallet i utvalget til grunn at man innenfor direktivet kan videreføre dagens forbrukerdefinisjon. Jeg har da svært vanskelig for å se noen gode grunner for å endre denne definisjonen. Hensynet til en enhetlig begrepsbruk i norsk rett veier tungt. Jeg synes dessuten flertallets forslag gir den beste avgrensningen av den kretsen som man gjennom forbrukerbeskyttelsesreglene har ment å gi et særskilt vern. Mindretallets forslag til ny forbrukerdefinisjon begrenser virkeområdet for regler som gir utvidet forbrukerbeskyttelse. Dette fremstår for meg som både uheldig og unødvendig.

§ 47 – Opplysningsplikt ved markedsføring av kreditt

Jeg støtter forslaget fra medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland til ny § 47 i finansavtaleloven.

Reglene om markedsføring av kreditt til forbrukere som følger av kredittkjøpsloven § 6 og låneavtaleforskriften § 5 er godt innarbeidet hos kredittyterne og fungerer tilfredsstillende. Jeg mener derfor det vil være uheldig å foreta endringer i disse reglene med mindre direktivet krever en slik endring. Jeg kan i likhet med Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland ikke se at artikkel 4 nr. 1 andre avsnitt stenger for at vi kan beholde våre nasjonale regler om markedsføring av kreditt til forbrukere. Skulle man derimot komme til en annen konklusjon vil jeg understreke behovet for å opprettholde forbudet mot markedsføring av kreditt uten opplysninger om effektiv rente.

§ 48 fjerde ledd – opplysningsplikt ved taletelefoni

Til opplysningspliktreglene i § 48 vil jeg tilføye at jeg mener det for oversiktens skyld er nødvendig at det i fjerde ledd også inntas en henvisning til angrerettloven § 7a siste ledd. Ved uanmodede oppringninger må tilbud rettet til forbrukeren aksepteres skriftlig for at bindende avtale skal være inngått, jf. § 10a. Etter angrerettloven § 7a siste ledd jf. § 7 annet ledd litra a skal det skriftlig opplyses om dette.

På grunn av skriftlighetskravet i § 52 kan kravet i angrerettloven § 10a sies å ha noe mindre betydning. Det kan imidlertid tenkes situasjoner hvor det foretas utsending av eksempelvis tilbud om kredittavtale eller et kredittkort hvor det kan bli spørsmål om det i forkant av utsendelsen er inngått en gyldig avtale på telefon. Spørsmålet kan eksempelvis komme opp i forbindelse med reglene i markedsføringsloven §§ 12 og 13 om reservasjon mot adressert reklame og reglene om negativt salg i mfl. § 11. I slike tilfeller vil det kunne bli spørsmål om det er inngått en bindende avtale på telefon. Som det følger av angrerettloven § 10a vil et tilbud fremsatt ved telefonsalg ikke være bindende før forbrukeren har akseptert dette *skriftlig*.

Eksempelvis vil utsendelse av kredittkort på bakgrunn av en uanmodet telefonsamtale med en forbruker reise spørsmål etter markedsføringsloven § 11 jf. angrerettloven § 10a dersom den næringsdrivende ikke kan vise til en skriftlig bekreftelse av tilbudet som ble rettet til forbrukeren. En henvisning til § 7a siste ledd vil kunne bidra til å synliggjøre og tydeliggjøre disse reglene.

§ 49 – kredittvurdering

Jeg ser positivt på en lovfesting av kredittgivers plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Jeg finner imidlertid grunn til å stille spørsmål ved nødvendigheten av å oppstille et vesentlighetsvilkår i § 49 annet ledd. Slik jeg forstår direktivets artikkel 8 regulerer denplikten til å forta kredittvurdering ved enhver vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp. Det bør etter mitt syn vurderes nærmere hvorvidt direktivet vil være til hinder for atplikten til å foreta kredittvurdering her utvides til å inntre ved enhver forhøyelse av samlet kredittbeløp. Det kan stilles spørsmål ved om en *ikke* vesentlig forhøyelse av kreditten faller utenfor direktivet og om det derfor er anledning til å utvideplikten til å foreta kredittvurdering til å gjelde også disse tilfellene.

Jeg vil også peke på at frarådningsplikten i § 51 ikke inneholder noen beløpsbegrensning, men relateres til økonomisk evne og andre forhold på forbrukerens side. Dette innebærer at frarådningsplikten *kan* inntre også ved en beskjeden økning i en forbrukers gjeld, eksempelvis dersom den eksisterende gjeldsbyrden allerede var uhåndterbart høy. For at kredittyter skal kunne vurdere hvorvidt en forhøyelse av kreditt bør frarådes er det en forutsetning at det foretas en kredittvurdering. Jeg finner det derfor uheldig at det inntas et vesentlighetsvilkår i § 49 annet ledd og foreslår at dette strykes. Det må dessuten antas at en kredittvurdering i et slikt etablert kundeforhold vil være lite byrdefullt for en kredittyter som allerede har en rekke tilgjengelige opplysninger om kunden.

Dersom man beholder vilkåret "vesentlig" vil det være svært viktig at dette i praksis ikke tolkes for strengt. Ofte vil det være ved opptak av ny kreditt på toppen av eksisterende gjeldsforpliktelser at behovet for kredittvurdering og frarådning er størst. Selv om økningen av gjelden hensett til samlet gjeldsbyrde ikke vurderes som stor, relativt sett, kan den være betydelig om smertegrensen var nådd allerede før forhøyelsen. Hensett til reglene om frarådningsplikt må ikke kravene til hva som skal regnes som "vesentlig" settes for høyt.

§§ 49, 50 og 51 – privatrettslige sanksjoner

Jeg er i likhet med halvparten av utvalget av den oppfatning at det bør knyttes privatrettslige sanksjonsregler til overtredelse av kredittyters plikter etter §§ 49-51 og viser til medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland sin begrunnelse under pkt. 5.13.4.

Jeg vil også peke på en alternativ løsning for plasseringen av bestemmelsene om privatrettslige sanksjoner. I stedet for å innarbeide privatrettslige sanksjoner i hver av bestemmelsene §§ 49-51 kan det gis en bestemmelse som oppstiller en lempingsadgang ved brudd på bestemmelsene i §§ 49-51. Dette vil etter mitt syn kunne være en lovteknisk god løsning.

§ 52 Skriftlighet som gyldighetskrav

Jeg mener i likhet med utvalget at det bør være krav om at kredittavtalen må være skriftlig og undertegnet. Jeg mener også det er viktig at det i loven tydeliggjøres hva konsekvensen av at dette kravet ikke er oppfylt vil være. Gjennom å lovfeste skriftlighet og underskrift som vilkår for kontraktsbinding ansvarliggjør man begge parter i avtaleforholdet i større grad.

Forbrukerkredittdirektivet er ikke til hinder for å lovfeste skriftlighet og signatur som et vilkår for kontraktsbinding. Det kan nok hevdes å være manglende samsvar mellom et slikt vilkår og det generelle prinsippet om formfrihet i avtaleretten. Vi har likevel flere eksempler i lovverket der formkrav er oppstilt som krav for at avtalen skal være bindende. Jeg vil blant annet vise til husleieloven § 9-7 og finansavtaleloven § 61 om kausjonsavtaler. Momenter som avtalens viktighet og en antatt skjevhet i styrkeforholdet mellom avtalepartene begrunner slike lovfastsatte formkrav. Dette er også hensyn som gjør seg gjeldende ved kredittavtaler.

Krav om skriftlighet og underskrift som vilkår for at avtalen skal være bindende vil bidra til å sikre notoritet rundt kredittavtalen samtidig som det vil kunne virke som en synlig sperre mot en useriøs kreditttyter eller bruk av visse former for avtaleinngåelse. Som også utvalgets mindretall peker på har vi i våre naboland registrert betydelige problemer knyttet til såkalte SMS-lån. Dette er en form for kortsiktig kreditt som ytes rakst, enkelt og som i stor grad innbyr til impulsive valg. Erfaringene med denne utlånsvirksomheten i Sverige og Finland har vært svært negativ med et stort antall inkassosaker som i stor grad har involvert unge debitorer. Ved å oppstille krav til skriftlighet og underskrift som vilkår for kontraktsbinding vil man bidra til å motvirke introduksjon av slike eller lignende kredittjenester i Norge.

Jeg vil derfor støtte mindretallets forslag til § 52 første ledd annet punktum.

§ 55 tredje ledd første punktum - Varsel om endring av kredittvilkår

Når det gjelder varsel om endring av kredittvilkår legger jeg som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grindaker og Skofteland til grunn at direktivet ikke er til hinder for å fastsette en konkret varslingsfrist for renteendring.

Varslingsfristen ved renteendringer har to viktige funksjoner for forbrukerne. For det første bidrar den til å gi forutberegnelighet rundt fremtidige betalinger. Dessuten gir den forbrukeren en anledning til å vurdere alternative tilbydere og eventuelt foreta et skifte av kreditor.

Når det gjelder forbrukerens mulighet til å flytte kreditten til annen tilbyder kan man ikke utelukkende se hen til behandlingstiden for kredittsøknader. Forbrukeren må i slike tilfeller gis tid til å undersøke ulike tilbud i markedet. Det må i den forbindelse påregnes at man må foreta henvendelser til ulike tilbydere som vurderes og besvares individuelt. Forbrukeren bør i tillegg til denne kartleggingsfasen også ha tilstrekkelig tid til å vurdere de ulike tilbudene før vedkommende må treffe et endelig valg. For å gi forbrukeren en mulighet til å vurdere et mulig skifte av kreditor mener jeg derfor det er nødvendig med en varslingsfrist på 6 uker.

Dagens 6-ukers frist er en godt innarbeidet regel. Dersom man skal vurdere å endre en velfungerende regel, som direktivet åpner for å beholde, må dette etter mitt syn kunne begrunnes i konkrete negative erfaringer. De eventuelle negative konsekvenser av reglene mener jeg balanseres med den sikkerhetsventil institusjonene har i regelen i § 55 tredje ledd *annet* punktum. Jeg kan derfor ikke se at det er grunnlag for å redusere varslingsfristen og dermed også forbrukernes økonomiske forutsigbarhet og mulighet for å innrette seg etter endringene. En varslingsfrist på seks uker bør derfor opprettholdes.

Jeg vil derfor støtte det foreslåtte alternativ 1, subsidiært alternativ 2.

§ 63 Forbrukerens innsigelser og krav mot annen kredittyster enn selgeren

Forbrukerkredittdirektivet er ikke til hinder for at kredittkjøpsloven § 8 videreføres i norsk rett, noe utvalget også har konkludert med, jf. pkt. 5.10.4. Kredittkjøpsloven § 8 har vært en svært velfungerende regel i norsk rett i 24 år, og regelen er meget godt innarbeidet.

For tilfeller der det er spørsmål om å oppheve eller endre en svært velfungerende og godt innarbeidet regel må det foreligge gode grunner for å foreta endringer. Jeg kan i likhet med utvalgets flertall ikke se at det foreligger noen gode grunner for å gjøre endringer i krkjl. § 8. Snarere tvert i mot.

Direktivets formål, uttrykt blant annet i fortalen punkt 8 og 9, er foruten å harmonisere regelverket, å styrke forbrukerrettighetene. En begrensning av rekkevidden til krkjl. § 8 til ikke å omfatte kjøp som finansieres med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem, vil medføre en betydelig svekkelse av forbrukervernet. Etter min mening vil det være meget uheldig å fjerne en forbrukerrettighet i forbindelse med implementeringen av et direktiv som er ment å skulle styrke forbrukernes rettigheter.

Som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland er inne på har regelen særlig stor betydning ved kjøp på internett og ved forskuddsbetaling.

For mange forbrukere kan handel over landegrensene oppleves som utrygt. Man betaler gjerne før man mottar varen, og ved en eventuell mangelfull levering kan det oppleves vanskelig å nå frem overfor selger med et krav om å få refundert kjøpesummen. For å bedre sikkerheten ved slik handel oppfordres forbrukerne til å benytte seg av kredittkort, noe også mange forbrukere gjør. På denne måten oppnår forbrukeren en tryggere netthandel gjennom beskyttelsen i krkjl. § 8. Dette kan igjen bidra til økt handel og konkurranse over landegrensene, noe som er fullt ut i tråd med direktivets intensjoner.

På samme måte kan også annen forskuddsbetaling virke avskrekkende på mange forbrukere. Forskuddsbetaling vil alltid innebære en viss risiko for tap, og i mange tilfeller bør forbrukeren avstå fra å inngå avtaler som innebærer forskuddsbetaling. I en del tilfeller er det imidlertid påkrevd med forskuddsbetaling av varer eller tjenester slik at selger/tjenesteyter får en sikkerhet. I slike tilfeller vil også brukerstedene ha en klar fordel av regelen slik den er i dag ved at forbrukeren har en sikkerhet ved betaling med kredittkort. Som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland understreker er det en vesentlig forutsetning for omsetningen, og for mange brukersteders eksistens, at forbrukerne opplever det som trygt å betale på forskudd.

For kortutsteder ligger fordelene i at forbrukerne velger å benytte seg av kredittkortet som betalingsinstrument i stedet for eksempelvis kontanter.

Jeg vil også fremheve den positive virkningen regelen i krkj. § 8 kan ha for handelen i tider hvor økonomien går dårlig. I dårlige økonomiske tider vil det innebære ekstra risiko for forbrukeren å forhåndsbetale varer eller tjenester, da risikoen for brukerstedets konkurs normalt vil være høyere i økonomiske nedgangstider. I en periode hvor den næringsdrivende vil ha et ekstra stort behov for at omsetningen opprettholdes, kan en regel som i nåværende krkj. § 8 bidra til dette. Uten den sikkerheten som krkj. § 8 gir forbrukeren, vil alternativet i usikre tider raskere kunne være å avstå fra å kjøpe en vare eller tjeneste fra en næringsdrivende man frykter kan gå konkurs. Dette ville rammet selgere og tjenesteytere hardere, samt ført til negative konsekvenser for økonomien generelt.

Jeg er ikke enig med medlemmene Sæbø, Haraldsen og L'Abée-Lund i at tilknytningen mellom brukersted og kortutsteder er for svak til at det er naturlig å identifisere disse i relasjon til forbrukeren. Som flertallet påpeker foreligger det en forbindelse og et samarbeid på tilbydersiden slik at forbrukeren skal kunne handle hos brukerstedene med kreditt hos kortutsteder. Både brukersted og kortutsteder har en felles interesse i at forbrukeren benytter sitt kredittkort hos brukerstedet. Det kan også nevnes at det underliggende avtaleforholdet ikke vil være synlig for den alminnelige forbruker. Klistremerker som vanligvis henges opp hos brukersteder for å markere at forbrukerne kan anvende kredittkort på brukerstedet og hvilke kredittkort som kan anvendes, er med på å forsterke inntrykket av at brukerstedet har en direkte avtale med kreditttjener.

Den nevnte merkingen vil også ofte oppfattes som et kvalitetsstempel for brukerstedet. Jeg mener krkj. § 8 kan bidra til at kortutstederne får et ekstra insentiv til å holde useriøse aktører utenfor systemene, noe både forbrukerne, de seriøse brukerstedene og kortutstederne vil være tjente med.

Jeg vil også knytte noen merknader til mindretallets anførsel om at kostnadene som kreditttjeneren får som følge av krkj. § 8 indirekte vil skyves over på forbrukeren, og at krkj. § 8 derfor kan oppfattes som en tvungen forsikring. I tilfeller der selger/tjenesteyter går konkurs vil kredittgjiveren måtte påregne tap som følge av regelen i krkj. § 8, og det er naturlig å tro at slike tap pulveriseres på brukerne av systemet. Som flertallet presiserer er det imidlertid et vanlig grep i forbrukerretten å pulverisere tap, og det kan ikke anses som uttrykk for en urimelig regulering.

For tilfeller hvor et brukersted går konkurs vil det etter min mening også være mer hensiktsmessig at kortutstederne går sammen om å melde sine regresskrav i boet, enn at hver enkelt forbruker selv melder sine krav i boet. Også praktiske og prosessøkonomiske hensyn taler derfor for en videreføring av dagens regel.

Som jeg har påpekt ovenfor må det foreligge gode grunner for å oppheve eller endre en godt innarbeidet og velfungerende regel. Som et argument for å endre dagens regel er det hevdet at en del av de hensynene som gjør seg gjeldende ved kjøp på kreditt også vil gjøre seg gjeldende ved debetkort. Dette kan på ingen måte anføres som en tilstrekkelig begrunnelse for å oppheve en velfungerende regel slik vi har i dag. Tvert i mot kan det stilles spørsmål ved om regelens virkeområde heller burde utvides til også å omfatte betaling med debetkort. Dette spørsmålet vil jeg imidlertid la ligge i denne sammenhengen.

Utvalgets mindretall anser det som meget sannsynlig at det fra kredittkortselskapene sin side vil tilbys betalingskort med avtalebaserte rettigheter for forbrukeren dersom regelen i krkjl. § 8 oppheves. Jeg er på ingen måte sikker på at kredittkortselskapene frivillig vil innta vilkår tilsvarende det som i dag følger av krkjl. § 8 dersom regelen oppheves. Sett fra en forbrukers ståsted gir kredittkjøpsloven § 8 i dag et konkurransefortrinn for kredittkortene fremfor debetkortene. Et resultat av dette er at VISA (Teller) frivillig har inntatt vilkår med lignende innhold for sine debetkort for å holde seg konkurransedyktige. Dersom det blir foretatt en endring i krkjl. § 8 vil ikke lengre VISA (Teller) måtte tilby rettigheter tilsvarende krkjl. § 8 for å konkurrere med kredittkortene. Jeg vil også påpeke at man ved å basere seg på avtalebaserte rettigheter vil risikere å få store variasjoner i hvilke rettigheter som ligger i de ulike kredittkortene. Avtalebaserte rettigheter vil også få et mer uklart innhold enn det som følger av loven. Den beskyttelsen som ligger i loven vil således være tryggere og mer velfungerende enn beskyttelsen etter eventuelle avtalebaserte rettigheter.

På bakgrunn av det ovennevnte støtter jeg forslaget til utvalgets flertall om å videreføre denne viktige og velfungerende bestemmelsen med det innhold den har i dag.

§ 66 - Tilsyn

Jeg finner det hensiktsmessig å innta en bestemmelse som foreslått i § 66 tredje ledd. Når det tillegges tilsynsmyndigheten sanksjoner er det etter mitt syn å foretrekke at dette fremgår direkte av den aktuelle loven.

§ 67 – Forskrifter - Forskrift om kredittavtaler kap. 5 – Minste kontantinnsats

Man bør videreføre et krav til kontantinnsats ved kredittkjøp av en viss størrelse. Kravet om kontantinnsats kan blant annet fungere som et hinder i situasjoner der en pågående selger forsøker å selge forbrukeren et produkt vedkommende egentlig ikke har råd til. Forbrukeren kan selvsagt skaffe til veie den nødvendige egenkapital ved å pådra seg kreditt fra andre enn selgeren, men det vil likevel innebære en begrensning som kan få kjøper til å overveie kredittkjøpet, samtidig som det begrenser selgers muligheter til å spille på kundens impulsivitet. Den dobbeltrollen den næringsdrivende har når han både er kredittyter og selger tilsier at det vil være sunt med krav om kontantinnsats for å avdempe effekten av de økte insentivene til å få gjennomført et salg den næringsdrivende vil kunne ha i slike tilfeller. Behovet for regelen om kontantinnsats øker i takt med varens kontantpris. Jeg finner det derfor uproblematisk at terskelen for når det kreves kontantinnsats heves fra 10 % til 20 % av grunnbeløpet.

På bakgrunn av min konklusjon vedrørende kravet om kontantinnsats vil jeg støtte det foreslåtte alternativ 2 til § 67.

Ut over dette har jeg ingen merknader.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thor
forbrukerombud